שדה שאינה שלו [של אביהם], שכיון שהעדים מעידים(24) שגזולה היא בידו, מוציאים אותה, ואין מעמידים אפוטרופוס שישתדל למצוא עדים להכחיש את העדים האלו, דכיון שהם מעידים עכשיו שהיא גזולה, **אחזוקי סהדי בשקרי** [להחזיק עדים בשקר] **לא מחזקינן!**

אמר רב אשי: הילכך, אזדקוקי לנכסי יתומים קטנים **לא מזדקקינן, דהא אמר רבא הלכתא אין נזקקין!**

ואי מזדקקינן [וכשמזדקקים] — כגון שחייב מודה, או שמתוה ומית בשמתיה, או שאמר "תנו" בין בשדה זו בין בשדה סתם — **מוקמינן** [מעמידין] **אפוטרופוס, דאמרי נהרדעי: בכולהו נזקקין ומעמידין אפוטרופוס, לבר מנמצאת שדה שאינה שלו, דאחזוקי סהדי בשקרי לא מחזקינן!** [נתבאר על פי הר"ן כתובות נט. מדפי הרי"ף].

מתניתין:

כג-א

המקדיש נכסיו והיתה עליו כתובת אשה שעדיין לא גירשה, **רבי אליעזר אומר:** כיון שדין האשה לגבות כתובתה אף מן ההקדש [שהרי נכסיו נשתעבדו לה], על כן: **כשיגרשנה ידור**(25) **הנאה** מן האשה, כדי

ובעולת שלמה תירץ, שכאשר גובים מהלוה עצמו זה מפני שהוא חייב, ובזה גם כשנתן צררי החוב עדיין קיים רק שיכול הלוה לומר שיגבו את הצררי עבור החוב, וכיון שהחוב ודאי והצררי ספק אין הלוה יכול להפטר בחשש צררי ולכן גובים מהלוה שלא בפניו, ורק ביתומים מועיל חשש צררי לפטור אותם כיון שכל חיובם הוא מחמת שעבוד נכסים, ואם נתן הלוה צררי שוב בטל שעבוד הנכסים.

24. וביארו **התוספות,** שאף על פי שלא מקבלים עדות על קטנים משום שאין מקבלים עדות שלא בפני בעל דין, מכל מקום אפשר לקבל כאן עדים שאביו של הקטן גזל את השדה כיון שהדבר ברור בלי ספק ותחילת התביעה היא על האב ולא על הקטן.

ובחייב מודה, שמבואר בגמרא שגובים מהיתומים, מבארים **התוספות,** שאפשר לקבל אפילו אחרי מיתת האב את העדים שמעידים שהאב הודה, כיון שזה דבר ברור בלי ספק ומקבלים עדות על הקטנים.

אך **השפת אמת** הביא **שהטור** בשם **הרא"ש** כתב שחייב מודה מדובר דווקא שהעדים העידו בבית דין כבר בחיי האב שהוא הודה, אבל לאחר מיתה אינם יכולים להעיד משום שאין מעידים על הקטן.

אך הביא **השפת אמת שהסמ"ע** כתב שכשחייב מודה זה כמו צוואה, ובצוואה דעת **הרמ"א** שמקבלים עדות על קטנים, ואולי זוהי גם כוונת התוספות.

25. הקשו **התוספות,** מדוע הבעל נודר הנאה, והרי האשה היא זו שגובה מההקדש ואם כן, ראוי לקנוס אותה **שהיא** תדור הנאה מהבעל? ותירצו **התוספות,** שהיות והוא המגרש אותו ראוי לקנוס.

והגרא"מ הורוביץ תירץ, שאת האשה לא שייך להדיר כי הרי האשה מתגרשת בעל כרחה, ותוכל האשה לומר שאינה יודעת אם הבעל גירש אותה בהערמה או לא.

ולכן תיקנו שהבעל ידור הנאה והיות שהגט תלוי בו הרי הוא תמיד יודע אם מגרש באמת או לשם הערמה.

שלא יוכל להחזירנה לעולם, כי חוששים אולי משום הערמה על ההקדש הוא מגרש אותה, שתגבה כתובתה מן ההקדש, ואחר כך יחזירנה, ויהנו שניהם ממה שהוציאה. **רבי יהושע אומר: אינו צריך** לידור ממנה הנאה.

כיוצא בו אמר רבן שמעון בן גמליאל: אף הערב לאשה בכתובתה כלומר: אף אשה שהיה על כתובתה ערב, **והיה בעלה מגרשה, ידירנה** [ידור ממנה] **הנאה**, כדי שלא יוכל להחזירה לעולם. כי חוששים **שמא יעשה** [כלומר: עושה] הבעל **קינוניא** [ערמה] **על נכסים של** ערב **זה**, שמגרש את אשתו על מנת שתלך ותיטול כתובתה מן הערב, **ויחזיר** הבעל אחר כך **את אשתו**, ויהנו שניהם ממה שהוציאה מן הערב.

גמרא:

במאי קמיפלגי רבי אליעזר ורבי יהושע?

רבי אליעזר סבר: אדם עושה — כלומר: עשוי לעשות — **קינוניא על ההקדש** ועל כן ידירנה, מחשש שעושה קינוניא. **ורבי יהושע סבר: אין אדם עושה קינוניא על ההקדש!**

ומקשינן: **ואלא הא דאמר רב הונא: שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו, ואמר מנה לפלוני בידי** שאני חייב לו [רש"י שבועות מב:], **נאמן** וגובה אותו פלוני מן ההקדש, ולא חוששים שמשקר על מנת שיתן לו אותו פלוני מהמנה שהוציא מן ההקדש, כי **חזקה**(26) **אין אדם עושה קינוניא על ההקדש**. ועכשיו יקשה, לפי מה שפירשנו שבסברא זו אם אדם עושה קינוניא על ההקדש או לא חולקים רבי אליעזר ורבי יהושע, **לימא** רב הונא שאמר שאין אדם עושה קינוניא על ההקדש **כתנאי**(27) **אמרה לשמעתתיה** [במחלוקת תנאים תלוי דינו]?!

ומשנינן: **לא** שייך למחלוקת התנאים דינו של רב הונא, **דעד כאן לא פליגי** רבי אליעזר ורבי יהושע, **אלא בבריא** אם חוששים שמערים בשביל עצמו [שכך הסכים עם

---

26. **הרמב"ן והרשב"א** [בבא בתרא קעה] הקשו, הרי מעיקר הדין הוא צריך להיות נאמן כלפי ההקדש שהרי יש לו מיגו שיכול להשאל על ההקדש.

והרמב"ן תירץ, שמדובר בהקדש שכבר בא ליד גזבר ששוב אי אפשר להשאל עליו, **והרשב"א** תירץ, שמדובר בהקדש שהוקדש על דעת רבים שאי אפשר להשאל עליו, ועל זה אמר רב הונא שמכל מקום נאמן משום שאין אדם עושה קנוניא על ההקדש.

ובעולת שלמה תמה, שהרי כל הנידון לענין לפטור את המלווה משבועה, ואם כן, שיהיה הלווה נאמן מעיקר הדין לפוטרו משבועה לשיטת הראשונים שעד אחד המסייע פוטר משבועה ויהיה הלוה נאמן מדין עד אחד.

ותירץ **ה עולת שלמה**, שהלוה הוא בעל דבר על החוב שחייב, ובעל דבר איננו יכול להעיד בין לטובתו בין לחובתו ולכן איננו נאמן מדין עד אחד, רק משום שאין אדם עושה קנוניא על ההקדש.

27. תמה **השפת אמת** שאין זה דמיון כלל, שכאן הרי החשש הוא שיוציא מההקדש שלא כדין ועל זה אמר רב הונא שאדם אינו חשוד על זה. אך במשנה גם כשמגרש בהערמה הרי הגירושין חלים ומגיע לה כתובה בדין, ולכן יש

האשה מתחלה שתתן לו חלק מכתובתה], ובזה הוא שאמר רבי אליעזר שחוששים. **אבל בשכיב מרע** שאין לו עצמו רווח ממה שיוציא אותו פלוני מן ההקדש, שהרי הוא הולך למות, **דברי הכל אין אדם עושה קינוניא על ההקדש** על מנת שירויחו יורשיו ממה שיניח להם מהמנה שהוציא הפלוני מן ההקדש [רש"י שבועות מב:], **מאי טעמא: אין אדם חוטא, ולא לו** תהיה ההנאה מחטאו, אלא ליורשיו.

איכא דאמרי פירוש אחר במחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע במשנתנו: **בבריא** שנהנה מקנוניתו, **דכולי עלמא** — בין רבי אליעזר ובין רבי יהושע — **לא פליגי**, וסוברים שניהם **דאדם עושה קינוניא על ההקדש**, ולפי כולם היה לנו לעשות תקנה שלא יערים על ההקדש. אלא שסובר רבי יהושע, שאין תקנת הנדר "מועלת", שהרי יכול להתיר נדרו אצל חכם, ורבי אליעזר סובר, שידירנה ברבים, ושוב לא יוכל החכם להתיר. **והכא בנדר שהודר ברבים קמיפלגי: מר** [רבי יהושע] **סבר:** שאפילו כך **יש לו הפרה**[28] — כלומר: התרה אצל חכם — ואין התקנה מועלת, ועל כן אינו צריך לידור. **ומר** [רבי אליעזר] **סבר: אין לו הפרה**, ומועלת התקנה, ועל כן צריך לידור ברבים שלא יחזירנה.

ואיבעית אימא פירוש אחר במחלוקתם של רבי אליעזר ורבי יהושע אם "מועלת" התקנה: **שכולי עלמא** סוברים, **נדר שהודר ברבים יש לו הפרה** [התרה], ואפילו רבי אליעזר לא אמר שידירנה ברבים כיון שאין תקנה זו מועלת. אלא ידירנה על דעת רבים שאומרים לו: נדור! ושוב לא יוכל להתיר נדרו. **והכא בנדר שהודר על דעת**[29] **רבים קמיפלגי:** שרבי יהושע סובר: שאפילו בזה יכול להתיר את נדרו, ואין מועלת אף תקנה זו. ורבי אליעזר סובר: שאין יכול להתיר, ומועלת התקנה.

חשש הערמה על ההקדש שיוציא מההקדש כדין.

28. הקשו **התוספות**, והלא החכם לא יתיר לו את הנדר כיון שרוצה על ידי זה להערים על ההקדש והערב? ותירצו **התוספות**, שצריך לומר לחכם רק את הנדר אבל לא צריך לומר את הסיבה למה נדר.

ובשו"ע [יו"ד רכה] פסק המחבר שצריך לומר לחכם המתיר מדוע הוא נדר את הנדר, והעיר **הט"ז** שזה שלא כדעת **התוספות** כאן.

ובעיקר קושיית **התוספות**, תירץ **השפת אמת** שגם אם יאמר לחכם מדוע נדר יתיר לו החכם את הנדר, שהרי אפילו אם גירש בהערמה הגירושין חלים ובדין מגיע לאשה כתובא ואין בזה שום גזל, ורק לפני הגט תיקנו חז"ל שידור הנאה כדי שלא יערים ויגרש ויצא הפסד להקדש ולערב, אבל אם כבר גירש אין שום סיבה שלא יחזור וישא אותה ויהנה מהנכסים, ואם יבא לחכם ויאמר לו מדוע נדר הוא יתיר לו את הנדר.

29. **רש"י ורגמ"ה** מפרשים שעל דעת רבים הכוונה היא שהרבים אומרים לו לידור, והתוספות בגיטין הביאו **מר"ת** שעל דעת רבים היינו שאומר שנודר על דעתם של פלוני ופלוני.

וכתב **הגרי"ז**, **שרש"י ורגמ"ה** חולקים וסוברים שדוקא כשהרבים מחייבים אותו לידור זה נקרא על דעת רבים, אבל בזה שאומר שנודר על דעתם אין זה נחשב על דעת רבים.

ומקשינן על הפירושים שהמחלוקת היא בנדר שהודר ברבים או בנדר שהודר על דעת רבים, אם יש לו התרה: **ואלא הא דאמר אמימר: נדר שהודר ברבים יש לו הפרה, ועל דעת רבים אין לו הפרה! לימא** אמימר **כתנאי אמרה לשמעתיה?!** שהרי או תחילת דבריו של אמימר תלויה במחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע, או סוף דבריו תלוי במחלוקתם.

ותו מקשינן, לפירושים אלו שאומרים שאף לרבי יהושע "היה צריך" לתקן שלא יוכל לעשות קינוניא על ההקדש, אלא שסובר "שאין מועלת" התקנה: ואם כן, מדוע כתוב: **רבי יהושע אומר "אינו צריך"**, שמשמע שאין לנו לחוש לכלום?! **"אינו מועיל"** התקנה **מיבעי ליה** לומר!

אלא מפרשים פירוש אחר במחלוקתם: שסובר רבי יהושע שאף שבבריא חוששים לקינוניא, כאן אין לחוש שעושה קינוניא על ההקדש על ידי הגירושין, שהרי אם היה רוצה, היה נשאל לחכם על עיקר הקדשו ויתיר החכם את ההקדש. **והכא בשאלה דהקדש** אם מועיל להפקיע הקדשו **קמיפלגי:** שרבי יהושע סובר שיכול לישאל ולהתיר, וממילא אין[30] לחוש לקנוניא. ורבי אליעזר סובר שאינו יכול לישאל ולהתיר את הקדשו, ואם רוצה ליהנות ממה שהקדיש צריך להערים ולגרשנה, ועל כן ידור הנאה!

ומסייעינן הך פירושא בתרא: **והתניא:**

---

30. **הרמב"ם** פוסק שיש שאלה להקדש, ומכל מקום שהמקדיש נכסיו והיתה עליו כתובת אשה כשמגרש צריך לידור הנאה, ותמה עליו **הר"ן** בכתובות [פרק אלמנה ניזונת] שזה שלא כדברי הגמרא כאן שאומרת שאם מועיל שאלה בהקדש שוב אין חשש קנוניא.

וכתב **הר"ן** שאולי מקורו של **הרמב"ם** הוא מרב הונא שאומר שבשכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי אין חשש קנוניא על ההקדש כיון שהוא שכיב מרע ואין אדם חוטא ולא לו, ומשמע שבבריא יש כן חשש קנוניא ולא מועיל זה שישנו בשאלה למנוע חשש קנוניא.

אך **הר"ן** דוחה זאת, ששם הרי מדובר שאומר בפיו שחייב למלוה, ולכן בבריא יש חשש קנוניא ולא מועיל זה שישנו בשאלה כי ודאי יותר נוח לו לומר בפיו מאשר לטרוח וללכת לחכם להשאל על ההקדש.

אך כאן שמדובר לענין לגרש את אשתו ודאי עדיף לו להשאל על ההקדש מאשר לגרש את אשתו, ואם כן, אין ראיה מרב הונא שיהיה בזה חשש קנוניא ותמוהים דברי **הרמב"ם**.

וכתב **השפת אמת** שדחוק לומר שכוונת **הרמב"ם** שמדירים זה רק כשבא ההקדש ליד גזבר וכבר אי אפשר להשאל, שהרי לא הזכיר הרמב"ם שמדובר בכזה אופן רק הביא סתם את דין המשנה.

ובחשק שלמה ציין לדברי **רגמ"ה** שמפרש הפוך, ואדרבא אם אין שאלה להקדש אין חשש קנוניא שהרי לא יוכל להנות מהנכסים כי הם הקדש, ורק אם יש שאלה להקדש יש חשש קנוניא כי יוכל להשאל על ההקדש ושוב להנות מהנכסים.

וכתב **החשק שלמה** שאולי גם **הרמב"ם** פירש **כרגמ"ה** ולכן פסק שיש חשש קנוניא על ההקדש.

אמנם ביאור **רגמ"ה** שאם אין שאלה להקדש אסור להנות מהנכסים שגבתה בכתובתה, דבריו תמוהים מאד, שהרי מבואר במשנה להלן שפודים מההקדש בדינר והאשה והבעל חוב גובים.

המקדיש נכסיו והיתה עליו כתובת אשה, רבי אליעזר אומר: כשהוא מגרשה ידור הנאה. רבי יהושע אומר: אינו צריך. ואמר רבי אלעזר ברבי שמעון: הן הן דברי בית שמאי, הן הן דברי בית הלל, כלומר: מחלוקת דרבי אליעזר ורבי יהושע, היא כמו מחלוקת בית שמאי ובית הלל, **שבית שמאי אומרים: הקדש טעות** כגון שאמר: שור לבן היוצא מביתי יהא הקדש! ונמצא שחור, הוא **הקדש**, וכל שכן שהם סוברים, שכל הקדש שהוקדש בלי טעות כגון שור זה הקדש, שלא יוכל החכם לעשותו חולין על ידי שום חרטה, שהרי החכם שמתיר זה משום הקדש טעות [רשב"ם ב"ב קכ:], והיינו כרבי אליעזר דאין שאלה בהקדש. **ובית הלל אומרים: הקדש טעות אינו הקדש**, ולשיטתם מועלת שאלה בהקדש לעשותו חולין, והיינו כרבי יהושע שיש שאלה בהקדש.

ומברייתא ראיה למה שפירשנו, שמחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע היא אם מועיל שאלה בהקדש.

שנינו במשנה: **וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר וכו'. משה בר עצרי, ערבא דכלתיה הוה** [היה ערב לכלתו על כתובת בנו], **ורב הונא בריה** של משה **צורבא מרבנן הוה** [תלמיד חכם היה], **ודחיקא ליה מילתא** [דחוק במעות היה רב הונא].

אמר אביי: ליכא דנסבי עצה [אין מי שישיא עצה] **לרב הונא, דליגריש לדביתהו** [שיגרש אשתו] **ותיתבע** האשה **כתובתה מאבוה** של בעלה שערב לה, **ולהדרה מהדרי** [ויחזיר רב הונא את אשתו] לאחר מכן, וירוח להם מכתובה זו.

אמר ליה רבא לאביי: **והאנן** במשנתנו: "הערב לאשה בכתובתה והיה בעלה מגרשה **ידור הנאה**" — **תנן**, ואם יגרשנה רב הונא איך יחזירנה?!

ומשנינן: **ואביי** שאמר כן, כוונתו היתה: **אטו כל דמגרש, בבי דינא מגרש** [צריך לגרש] עד שיאמרו לו דור הנאה! ילך בצנעא ויגרשנה בלי[31] שידירה.

לסוף איגלאי מילתא דכהן הוה — רב הונא — ואי אפשר לו להחזיר את אשתו משיגרשנה![32] **אמר אביי: בתר עניא אזלא**

---

31. כתב **בשיטה מקובצת**, שיש שהוכיחו מכאן שמדירים לפני הגט, שאם מדירים לפני הגביה הרי ידירו אותה בית דין לפני שתגבה.

ודחה **השיטה מקובצת** את הראיה, שכאן כיון שזה חמיה והוא אינו רוצה שישארו גרושים שוב לא ידיר אותה אחרי הגט, שאם כן, לא יוכל בנו להחזירה, ורק לפני הגט הוא ידיר כדי שלא יגרשנה.

ודעת **הרמב"ם** שמדירים אותו לפני שגובה את הכתובה, ותמה **הגרע"א**, ואם לא ירצה הבעל לידור, וכי תפסיד את הכתובה, והרי ודאי מגיע לה כתובה.

ותירץ **הגרי"ז**, כיון שמחייבים את הבעל לידור שוב יחזיר אותה על סמך הכתובה שהתחייב לה בנישואין הראשונים ושוב אינו גובה את הכתובה.

32. הקשה **במלא הרועים** והרי יכול לשלוח לה גט על ידי שליח ואחר כך לבטל את השליח, ותיקנו חכמים שבאופן כזה מחשש תקלה בטלים הקידושין ונעקרים מעיקרם, ואם כן, יוכל רב הונא להחזיר אותה שהרי אינה גרושה מכיון

עניותא [אחרי העני רודפת העניות] שאינו יכול ליהנות ולהרויח אף מעצה זו.

ותמהינן לאביי, על העצה לגרשה ולהפסיד אביו הערב: **ומי אמר אביי הכי והאמר אביי, איזהו רשע ערום: זה המשיא עצה** למי שקיבל נכסים ממי שאמר בשעת מיתתו: "נכסי לך ואחריך [כשתמות] לפלוני", ואומר משיא העצה למקבל: **למכור בנכסים** אלו ולהנות מן המעות. והרי זה מפסיד במכירתו לאותו פלוני הבא אחריו **כרבן שמעון בן גמליאל**, שסובר: שאם מכר הראשון, אין לשני אלא מה ששייר ראשון, והפסיד. ועל כן קרוי "רשע": שמתעבר על ריב לא לו, ומבטל מחשבת הנותן שברצונו שלא ימכור הראשון לאחרים, [שהרי רוצה שיבוא לידי זה שאחריו]. והוא ערום: שמכל מקום מצליח הוא, ומה שעשה עשוי, שהרי הנותן לא מיחה בשעת מתנה [רשב"ם ב"ב קעד:].

והשתא תמהינן: אם כן, גם זה שמשיא עצה לגרש, ואין כוונת המגרש אלא על מנת שישלם הערב את ערבותו, רשעות וערמומיות היא נתינת העצה, ואיך אמר אביי עצמו לתת עצה זו?!

ומשנינן: במעשה זה יש שתי סיבות לטובה ולכן [יד רמה ב"ב קעד:, ושו"ע] הדין שונה! **בריה** של הערב, במעשה זה שהיה הערב משלם להרויח לבנו [ולא היה האב נותן לו כראוי — יד רמה ב"ב קעד:. וברבינו גרשום: שסוף דבר ראוי הוא ליורשו ועיין רבינו גרשום ב"ב קעד:] **שאני! וצורבא מרבנן** כמו רב הונא **שאני!** שמצוה לתת לו עצה כדי שיהיו לו נכסים ויעסוק בתורה — רבינו גרשום.

תו מקשינן על העצה של אביי: **ותיפוק ליה** שגם לולא שהיה רב הונא כהן, לא היה מועיל גירושיו לגבות מן הערב, **דמשה בר** עצרי **ערב** סתם **הוא** ולא קבלן, **וערב דכתובה, לא משתעבד** לשלם כלל.

ומשנינן: ערב **קבלן הוה!** שהתפיס רב הונא לאשתו מטלטלין לכתובתה, והיא מסרה אותם לאביו של בעלה, והוא החזירם לבנו. וזהו קבלן, שנושא ונותן ביד את ההלואה מהמלוה ללוה ונעשה הוא לווה של המלוה. וגם כאן, על ידי שמסרה אותם לאביו שהוא הערב, נעשה הערב חייב לאשה. כג-ב

ומקשינן: **הניחא למאן דאמר** [לקמן בסוגיא]: **קבלן, אף על גב דלית ליה נכסים ללוה** בשעת הלואה — שיוכל הערב ליפרע מנכסים אלו, אם לא ישלם הלווה ויצטרך הערב לשלם — **משתעבד**, מובן שנשתעבד משה בר עצרי על ידי קבלנותו לשלם לאשה, ואף על גב שלרב הונא העני לא היו נכסים בשעת נשואיו.

שנעקרו קידושיה.

ורצה **המלא רועים** לתרץ שבאופן כזה גם אין חיוב כתובה כיון שהתברר שלא היו כלל קידושין. אך דחה זאת שאם כן, כל אחד יוכל להפקיע את חיוב הכתובה על ידי שישלח גט ויחזור ויבטל את השליח, ובהכרח שגם באופן כזה חייב הבעל כתובה.

ותירץ, שאולי גם בזה תהיה אסורה לכהן מדרבנן משום ריח הגט, ועוד תירץ על פי דברי **התוספות** בגיטין שבאופן שמבטל את השליח בכוונה כדי שיעקרו הקידושין לא תיקנו חז"ל שיעקרו הקידושין.